

1. Sídlní struktura

Ve Středočeském kraji žilo k 1. 1. 2004 celkem 1 135 795 obyvatel v 1 146 obcích. Statut města má celkem 73 obcí. Od 1. 1. 2003 vznikly nové administrativní celky – správní obvody obcí s rozšířenou působností, kterých je ve Středočeském kraji 26.

Správním obvodem s největším počtem obyvatel je Kladno, kde žije přibližně desetina obyvatel kraje. Naopak nejméně obyvatel (pouze 1 %) žije v obvodu Votice. V rozloze je rozdíl mezi nejmenší a nejvyšší hodnotou nižší než u počtu obyvatel. Největší obvod Příbram vykazuje rozlohu přes 900 km², zatímco nejmenší Neratovice pouze přes 100 km². Mladá Boleslav představuje obvod s nejvyšším počtem obcí (98), na rozdíl od Lysé nad Labem, kam náleží pouze 9 obcí.

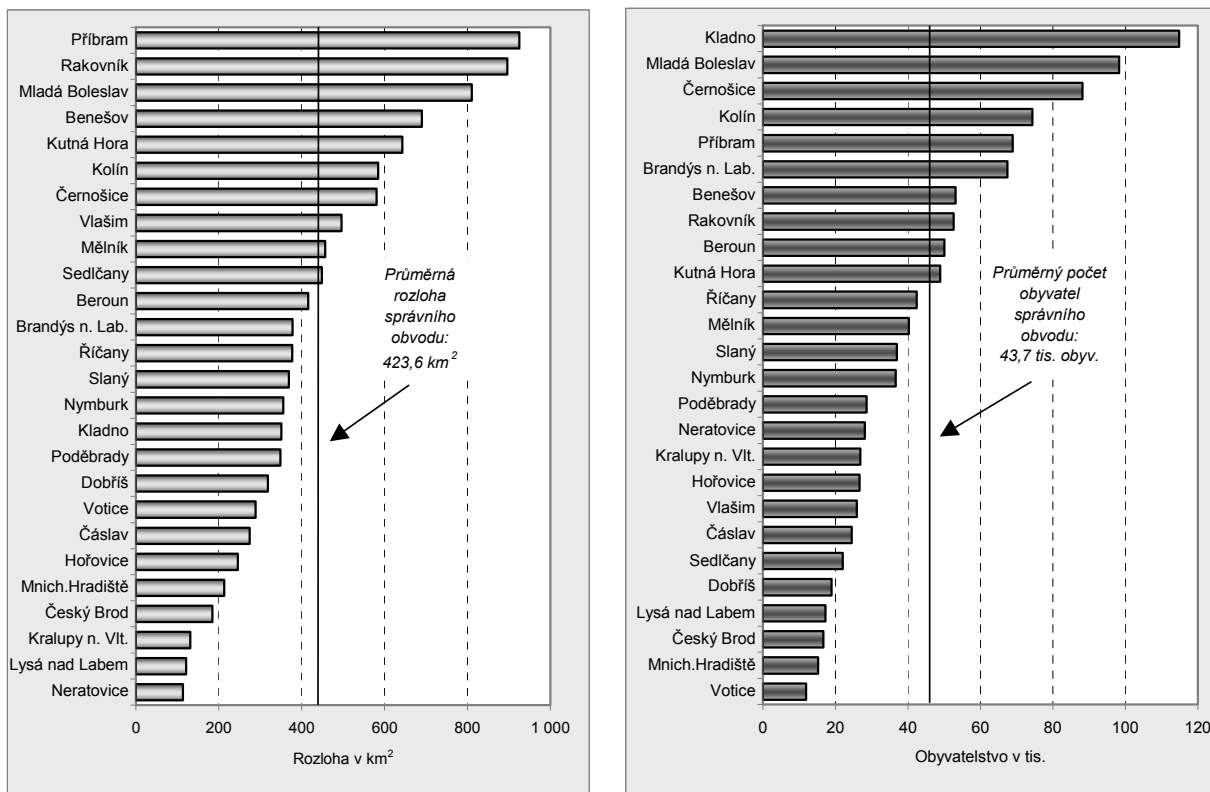
Středočeský kraj se vyznačuje nejnižší mírou urbanizace mezi všemi kraji České republiky – v 73 městech žije zhruba polovina obyvatel kraje. Více než 70 % městského obyvatelstva vykazuje správní obvody Kladno, Kralupy nad Vltavou a Mladá Boleslav, přičemž ve dvou z nich se nacházejí největší města kraje (Kladno – 70 tis. a Mladá Boleslav – 44 tis. obyvatel). Méně než 40 % městského obyvatelstva vykazuje naopak ORP Hořovice, Černošice, Votice, Český Brod a Říčany, což jsou obvody bez většího města (bez bývalého okresního města) a patří k menším obvodům kraje. Výjimku představuje rozlohou i počtem obyvatel velký obvod Černošice, kde se nachází největší počet měst (8) ve srovnání se všemi obvody. Nízké procento městského obyvatelstva zde způsobuje malá velikost měst – v největším městě Roztoky žije pouze 6 tisíc obyvatel a ostatní města mají zhruba 3-5 tisíc obyvatel.

Tab. 1 Základní ukazatele sídelní struktury k 1. 1. 2004

	Počet				Obyva- telstvo celkem	z toho podíl obyvatel žijících (%)		Podíl správního obvodu na celkové rozloze kraje (%)	Podíl správního obvodu na obyvatel- stvu kraje (%)
	obcí	katastrů	částí obcí	měst		v sídle SO ORP	v městech SO ORP celkem		
Kraj celkem	1 146	2 062	2 782	73	1 135 795	39,6	54,5	100,0	100,0
v tom správní obvody:									
Benešov	51	124	267	4	53 180	30,6	54,9	6,3	4,7
Beroun	48	71	91	2	50 082	35,0	42,7	3,8	4,4
Brandýs n.Lab.-St.Bol.	58	76	85	5	67 456	22,8	54,4	3,4	5,9
Čáslav	37	59	68	1	24 523	40,5	40,5	2,5	2,2
Černošice	79	110	120	8	88 190	5,6	37,3	5,3	7,8
Český Brod	24	38	42	1	16 683	39,6	39,6	1,7	1,5
Dobříš	24	52	67	2	18 921	41,9	51,3	2,9	1,7
Hořovice	37	45	55	3	26 691	24,1	36,8	2,2	2,3
Kladno	48	61	70	4	114 859	60,9	70,8	3,2	10,1
Kolín	69	122	139	5	74 365	39,9	53,0	5,3	6,5
Kralupy nad Vltavou	18	33	39	2	26 852	64,7	70,8	1,2	2,4
Kutná Hora	51	156	230	3	48 929	43,5	59,8	5,8	4,3
Lysá nad Labem	9	11	17	2	17 198	47,6	79,4	1,1	1,5
Mělník	39	82	100	2	40 283	47,7	51,3	4,1	3,5
Mladá Boleslav	98	151	189	7	98 289	44,4	70,0	7,4	8,7
Mnichovo Hradiště	22	46	76	1	15 214	55,0	55,0	1,9	1,3
Neratovice	12	22	25	2	28 140	58,4	69,2	1,0	2,5
Nymburk	39	63	70	2	36 622	39,2	47,7	3,2	3,2
Poděbrady	35	60	66	2	28 609	45,9	56,1	3,2	2,5
Příbram	75	172	161	3	68 955	51,1	62,6	8,4	6,1
Rakovník	83	121	142	2	52 612	31,3	41,0	8,1	4,6
Říčany	52	85	114	3	42 412	26,7	39,7	3,4	3,7
Sedlčany	22	105	176	2	22 034	35,6	48,6	4,1	1,9
Slaný	52	84	93	3	36 935	40,8	53,6	3,3	3,3
Vlašim	49	92	135	1	25 853	47,3	47,3	4,5	2,3
Votice	15	55	145	1	11 908	37,5	37,5	2,6	1,0

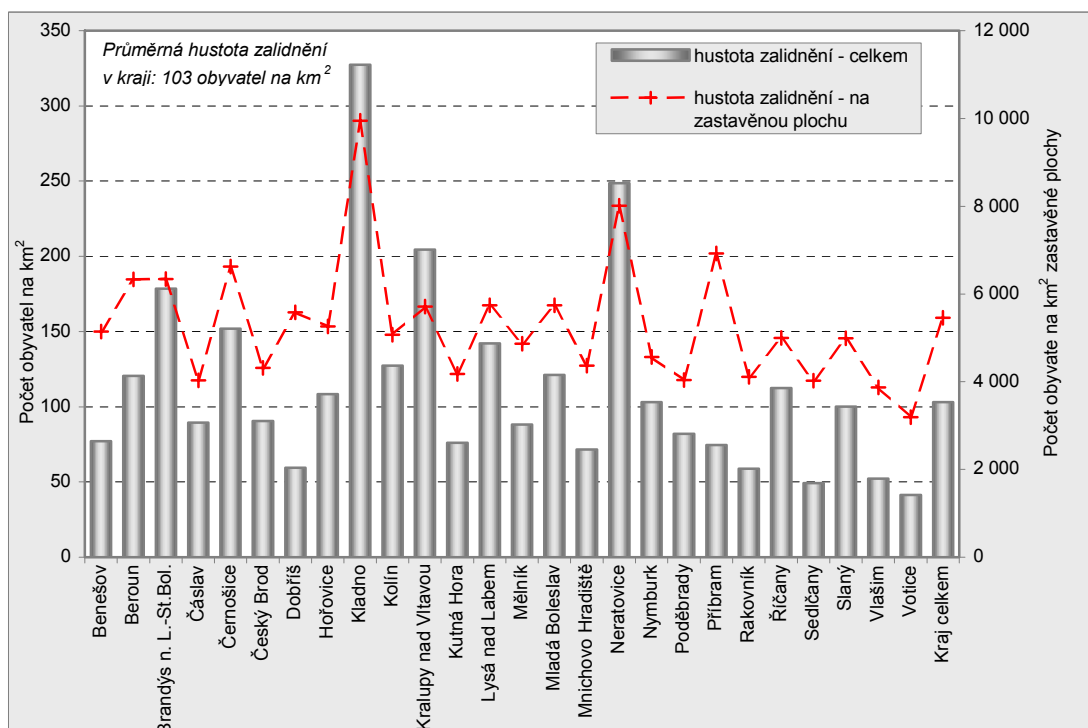
PŘÍLOHA

Graf 1 Pořadí správního obvodu podle rozlohy a počtu obyvatel k 31. 12. 2003

Největší hustotu zalidnění (více než 200 obyvatel na km²) vykazují správní obvody patřící k nejvíce urbanizovaným – a sice Kladno, Neratovice, Kralupy nad Vltavou. Nejřidčeji zalidněné jsou naopak obvody venkovského charakteru Votice a Sedlčany (méně než 50 obyv. na km²). V případě hustoty zalidnění přepočtené na zastavěnou plochu jsou hodnoty o řád vyšší, obvody s extrémními hodnotami jsou však shodné - Kladno (téměř 10 000 obyv./km² zastav.plochy) versus Votice (3 000 obyv./km² zastav.plochy).

Graf 2 Hustota zalidnění k 31. 12. 2003

V naprosté většině (v 85 %) obcí žije méně než 1 000 obyvatel, počet obcí do 1 000 obyvatel se však mezi lety 1991 a 2003 snížil. Naopak došlo ke zvýšení počtu obcí v kategoriích 1 000 – 4 999 obyvatel a s více než 5 000 obyvateli. Do kategorie měst s více než 5 tisíci obyvateli, kterých je 32, přibýly mezi lety 1991 a 2003 dvě města – Milovice (SORP Lysá nad Labem) a Nové Strašecí (SORP Rakovník), zatímco jedno město ubylo – Zruč nad Sázavou (SORP Kutná Hora). Významné je navýšení počtu obcí v kategorii 1 000 – 4 999 obyvatel ve správních obvodech Brandýs nad Labem-St.Bol. (ze 7 na 12 měst) a Černošice (z 20 na 25) v důsledku suburbánního rozvoje v zázemí Prahy. Jediný obvod – Votice – nemá žádnou obec s více než 5 000 obyvateli.

Ve Středočeském kraji žije 31 % obyvatel v obcích do 999 obyvatel, 26 % v obcích od 1 000 – 4 999 obyvatel a nejvíce – 43 % v obcích nad 5 000 obyvatel. Deset správních obvodů vykazuje více než 50 % obyvatel v některé ze tří velikostních kategorií obcí. V obvodech Český Brod a Votice žije více než polovina obyvatel v nejmenších obcích do 999 obyvatel, v Černošicích žije více než polovina obyvatel v prostřední kategorii obcí od 1 000 – 4 999 obyvatel a v Kladně, Kralupech nad Vltavou, Lysé nad Labem, Mladé Boleslavi, Mnichovu Hradišti, Neratovicích a Příbrami žije více než 50 % obyvatel v obcích větších než 5 000 obyvatel.

Tab. 2 Základní charakteristiky vývoje osídlení (přepočteno na územní strukturu k 31. 12. 2003)

	Obce s počtem obyvatel						Podíl obyvatelstva v obcích (%)					
	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více
	1991 ¹⁾			2003 ²⁾			1991 ¹⁾			2003 ²⁾		
Kraj celkem	976	139	31	962	152	32	31,3	24,3	44,3	30,5	26,3	43,1
v tom správní obvody:												
Benešov	41	8	2	40	9	2	26,2	33,0	40,7	24,7	35,0	40,3
Beroun	40	6	2	40	6	2	30,6	21,4	48,0	31,4	21,9	46,6
Brandýs nad Labem-S	49	7	2	44	12	2	35,4	24,3	40,3	28,7	33,5	37,8
Čáslav	34	2	1	34	2	1	42,5	16,8	40,7	41,9	17,7	40,5
Černošice	58	20	1	53	25	1	34,3	57,9	7,8	29,5	63,7	6,8
Český Brod	22	1	1	22	1	1	51,0	7,5	41,5	53,2	7,2	39,6
Dobříš	21	2	1	21	2	1	41,8	15,3	42,9	42,6	15,5	41,9
Hořovice	31	5	1	31	5	1	44,8	31,3	24,0	45,0	30,9	24,1
Kladno	33	13	2	33	13	2	12,7	19,7	67,6	13,4	20,8	65,8
Kolín	54	14	1	55	13	1	26,5	32,1	41,4	28,2	31,9	39,9
Kralupy nad Vltavou	15	2	1	15	2	1	23,8	10,0	66,2	24,3	11,0	64,7
Kutná Hora	45	4	2	45	5	1	33,8	13,0	53,2	32,9	23,6	43,5
Lysá nad Labem	6	2	1	6	1	2	17,5	18,0	64,5	14,4	6,2	79,4
Mělník	33	5	1	32	6	1	35,9	15,5	48,6	33,9	18,4	47,7
Mladá Boleslav	91	5	2	90	6	2	28,5	18,7	52,9	28,5	20,1	51,4
Mnichovo Hradiště	19	2	1	19	2	1	27,0	17,5	55,5	27,6	17,4	55,0
Neratovice	7	4	1	7	4	1	11,7	29,7	58,6	12,0	29,6	58,4
Nymburk	33	5	1	33	5	1	35,6	23,6	40,9	36,6	24,2	39,2
Poděbrady	32	2	1	32	2	1	40,4	14,7	44,8	39,4	14,8	45,9
Příbram	68	6	1	68	6	1	27,0	20,9	52,1	27,4	21,5	51,1
Rakovník	77	5	1	76	5	2	46,8	20,7	32,5	45,9	13,1	41,0
Říčany	45	6	1	44	7	1	40,7	31,0	28,3	39,5	33,8	26,7
Sedlčany	16	5	1	17	4	1	30,1	35,2	34,7	35,3	29,2	35,6
Slaný	48	3	1	47	4	1	40,4	17,7	41,9	37,7	21,5	40,8
Vlašim	45	3	1	45	3	1	38,5	14,2	47,3	38,3	14,4	47,3
Votice	13	2	-	13	2	-	55,4	44,6	x	53,3	46,7	x

¹⁾ SLDB 1991

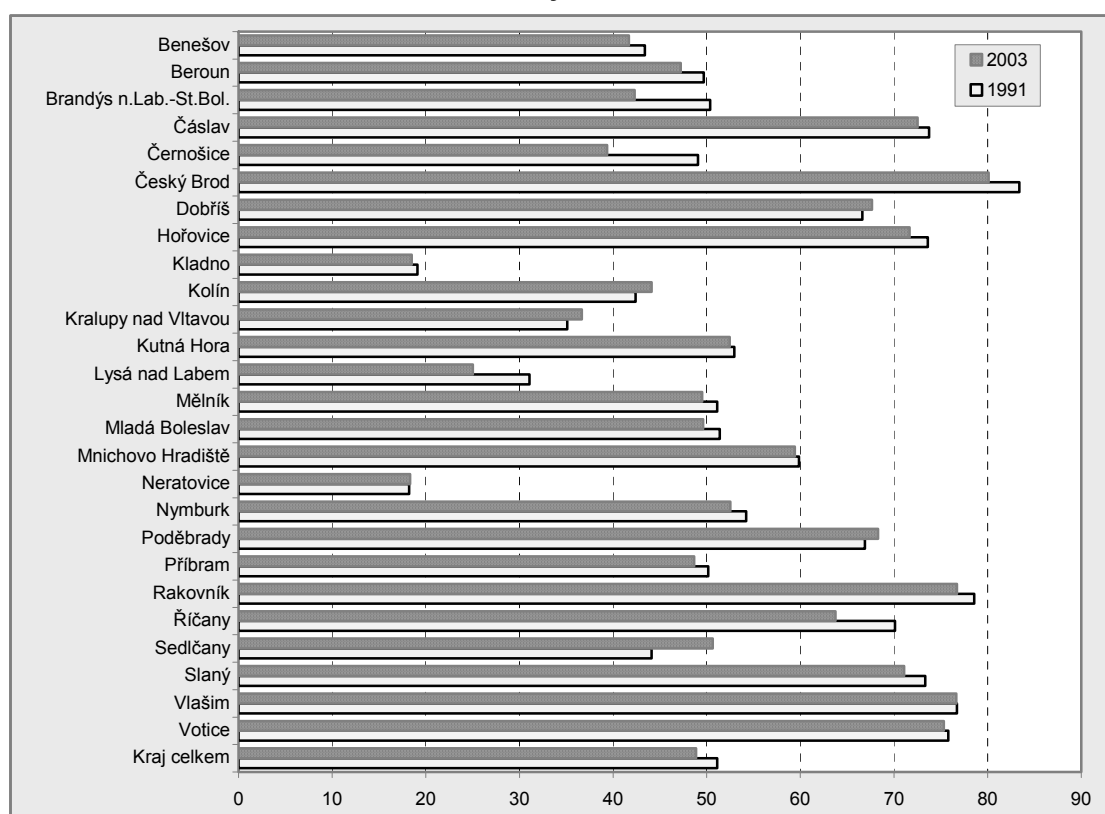
²⁾ bilance obyvatelstva 2003

PŘÍLOHA

Index rozdrobenosti sídelní struktury ukazuje zastoupení malých obcí do 1 000 obyvatel, přičemž význam těch nejmenších je zvýrazněn (výpočet viz kapitola *Metodické vysvětlivky*). Ve Středočeském kraji došlo během sledovaného období 1991 – 2003 k poklesu indexu rozdrobenosti sídelní struktury, což znamená, že se spíše snižuje význam nejmenších obcí – v těchto obcích žije v současnosti méně lidí než v roce 1991. Jedním z důvodů vysvětlujících jev snižování indexu rozdrobenosti je na jedné straně vylidňování nejmenších obcí – ať už formou úbytku přirozenou měnou či migrací, na straně druhé ale i naopak probíhající bytová výstavba. Rozsáhlá bytová výstavba a tedy rozrůstání obcí a zvětšování počtu obyvatel se podílí na největším poklesu indexu rozdrobenosti ve srovnání s ostatními obvody především v ORP Černošice, Brandýs nad Labem-St.Bol. a Říčany. V zázemí Prahy se právě obce do 1 000 obyvatel stávají těmi, kam směřuje nová výstavba. Naopak výrazně nejvyšší nárůst indexu vykazuje správní obvod venkovského charakteru – Sedlčany.

Nejnižší hodnoty indexu rozdrobenosti jsou v roce 2003 dosaženy ve správních obvodech Kladno, Neratovice, Lysá nad Labem, Kralupy nad Vltavou, Černošice. Největší váhu mají nejmenší obce v sídelní struktuře v obvodech venkovského, spíše zemědělského charakteru Český Brod, Rakovník, Vlašim a Votice.

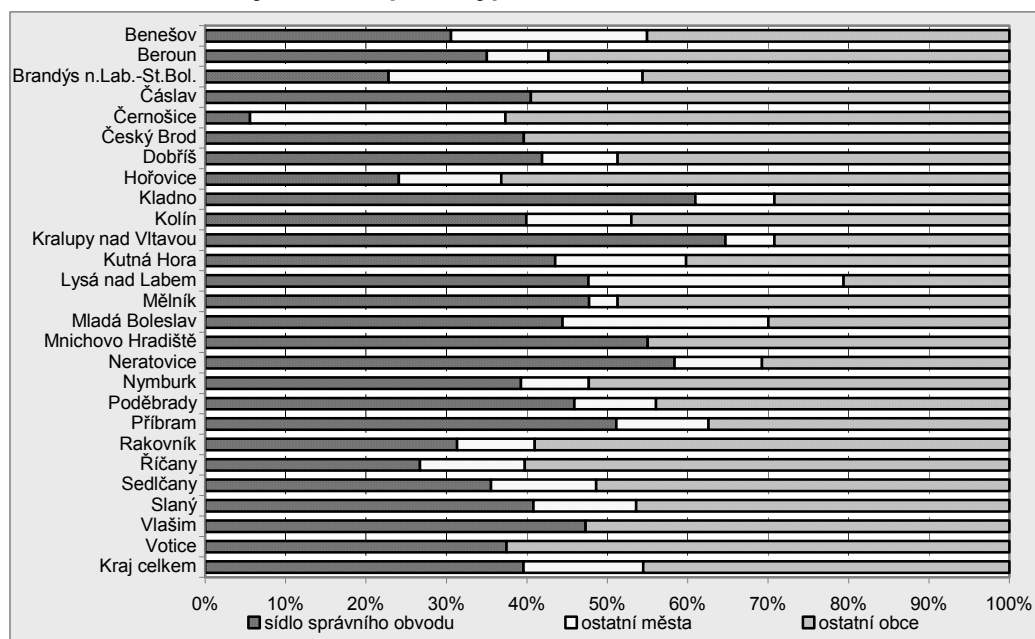
Graf 3 Index rozdrobenosti sídelní struktury - srovnání let 1991 a 2003

V průběhu sledovaného období 1991 – 2003 došlo v sídelní struktuře Středočeského kraje k výrazným změnám především v oblastech zázemí Prahy v důsledku procesu suburbanizace. Jedná se hlavně o správní obvody sousedící s hlavním městem, kterými jsou Černošice, Brandýs nad Labem-St.Bol. a Říčany.

Významným jevem bylo v průběhu 90. let zvyšování počtu obcí. Zatímco v roce 1991 tvořilo Středočeský kraj 1097 obcí, do roku 2003 se počet obcí zvýšil na 1 146 obcí. Jedná se o celorepublikový trend, který je reakcí na násilné slučování obcí před rokem 1989. Nejvíce (6) obcí přibylo shodně v ORP Nymburk a Mladá Boleslav, 5 obcí v ORP Poděbrady. Naopak v ORP Lysá nad Labem a Sedlčany došlo k úbytku o 1 obec. Sedlčany jsou zároveň spolu s Voticemi obvodem s největšími obcemi – jak podle počtu částí připadající v průměru na jednu obec, tak i z hlediska průměrné rozlohy obce.

Graf 4 Struktura obyvatelstva podle typu osídlení k 31. 12. 2003

Tab. 3 Struktura pozemků podle druhu k 31. 12. 2003

	Výměra půdy celkem (ha)	v tom (%)							
		země- dělská půda	z toho			lesní půda	vodní plochy	zastavěné plochy	ostatní plochy
			orná půda	zahrady, sady	trvalé travní porosty				
Kraj celkem	1 101 450	60,7	83,2	5,6	10,6	27,7	1,9	1,9	7,9
v tom správní obvody:									
Benešov	68 999	58,8	75,9	5,0	19,1	30,1	2,0	1,5	7,6
Beroun	41 570	48,5	73,7	7,5	18,7	39,2	1,3	1,9	9,1
Brandýs n.Lab.-St.Bol.	37 779	73,2	91,2	6,5	2,3	12,5	1,7	2,8	9,8
Čáslav	27 431	73,3	87,9	7,8	4,1	15,3	1,3	2,2	7,8
Černošice	58 064	59,1	81,5	11,2	7,3	27,6	2,0	2,3	9,1
Český Brod	18 431	81,0	88,7	9,0	2,4	8,5	1,1	2,1	7,4
Dobříš	31 839	42,2	73,9	4,6	21,5	48,6	2,6	1,1	5,6
Hořovice	24 621	60,2	75,7	5,3	19,0	29,8	1,3	2,1	6,6
Kladno	35 082	53,6	86,8	7,5	5,6	31,1	1,0	3,3	10,9
Kolín	58 419	73,7	89,1	6,9	3,9	13,5	2,5	2,5	7,7
Kralupy nad Vltavou	13 125	73,4	89,3	5,8	3,1	5,5	2,6	3,6	14,9
Kutná Hora	64 255	62,9	81,5	5,0	13,5	27,0	2,0	1,8	6,3
Lysá nad Labem	12 108	57,9	90,5	3,9	5,6	20,1	2,1	2,5	17,5
Mělník	45 664	62,7	88,8	5,5	4,2	25,3	1,4	1,8	8,8
Mladá Boleslav	81 032	63,8	89,8	4,5	5,7	25,2	1,2	2,1	7,6
Mnichovo Hradiště	21 250	61,1	76,8	7,5	15,7	29,0	1,9	1,6	6,3
Neratovice	11 320	74,7	90,8	5,1	4,1	7,8	3,4	3,1	11,0
Nymburk	35 548	70,7	91,1	5,3	3,7	18,2	2,0	2,3	6,8
Poděbrady	34 858	71,9	93,3	2,9	3,8	16,9	2,4	2,0	6,8
Příbram	92 506	37,9	70,4	4,3	25,3	49,5	2,2	1,1	9,4
Rakovník	89 628	53,8	84,3	3,2	7,0	37,3	1,4	1,4	6,2
Říčany	37 717	56,5	74,9	12,9	12,2	32,7	1,2	2,2	7,4
Sedlčany	44 858	59,3	70,1	3,2	26,8	27,9	3,4	1,2	8,2
Slaný	36 880	80,1	92,0	4,9	1,5	9,7	1,0	2,0	7,1
Vlašim	49 590	61,3	81,4	2,8	15,8	28,6	2,8	1,3	5,9
Votice	28 878	69,9	74,2	3,3	22,5	21,2	1,8	1,3	5,8